

საქართველოში ტრანსნაციონალური კორპორაციების შექმნისა და განვითარების თავისებურებები

რეზიუმე

ლაშა-გიორგი ღათაშვილი

სტუ-ს დოქტორანტი

E-mail: lashagiorgi.datashvili@gmail.com

1980-1990 წლებში საქართველო წარმოადგენდა საბჭოთა კავშირისა და მეგობარი ქვეყნების ერთ-ერთ ეკონომიკურ ცენტრს და ფლობდა სრულფასოვან ინტეგრირებულ საწარმოებს, რომლებიც თავისი ორგანიზაციული სტრუქტურით თანამედროვე ტრანსნაციონალური კორპორაციების მსგავსი იყო. 90-იანი წლების დასაწყისისთვის საბჭოთა კავშირის საგარეო ინვესტიციების კუმულატიურმა თანხა 0.07 მილიარდ დოლარს მიაღწია. საბჭოთა სახელმწიფო კომპანიების მსხვილი პროექტები, რომლებიც დასაწყისში ცნობილი იყო „წითელი ტნკ“-ს სახელით, არსებობდა მონღოლეთსა და ვიეტნამში. ერთობლივი სამრეწველო საწარმოები არსებობდა აგრეთვე პოლონეთში, ბულგარეთსა და უნგრეთში. საბჭოთა კავშირმა შექმნა 100-ზე მეტი სავაჭრო, სატრანსპორტო, საბანკო და სადაზღვევო შეიღობილი კომპანია. მიუხედავად იმისა, რომ მრავალი საწარმოს არსებობა შესაძლებელი იყო მხოლოდ მონოპოლიური საგარეო ვაჭრობის პირობებში.

საქართველოს ეკონომიკა უკვე შედის მსოფლიო ეკონომიკური ურთიერთობების სისტემაში და დიდწილად საერთაშორისო კაპიტალის ზემოქმედების ქვეშ იმყოფება. საქართველოს ეკონომიკის წინაშე დადგა ეროვნული კომპანიების ჩამოყალიბებისა და მხარდაჭერის, ასევე უცხოურ კომპანიებთან ურთიერთობის საკითხები, რომლებიც ცდილობენ ქართულ ბაზარზე შეღწევას. რადგან დღესდღეობით საქართველოს გამოცდილება ამგვარი საკითხების გადაწყვეტაში არ არის საკმარისი, ხოლო აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნების ეკონომიკებს აქვთ გარკვეული მსგავსება საქართველოს ეკონომიკასთან (ტექნოლოგიური განვითარების თვალსაზრისით, აზიური ქვეყნები დიდად არ უსწრებენ საქართველოს, ხოლო რიგ შემთხვევებში არ შეესაბამებიან საქართველოს ტექნოლოგიურ დონეს; ზოგიერთი აზიის ქვეყნების ეკონომიკის სტრუქტურა, განსაკუთრებით სამხრეთ კორეა ინდუსტრიალიზაციის პირველ ეტაპზე ბევრ რამეშია საქართველოს ეკონომიკის სტრუქტურის მსგავსი; ამ ქვეყნების მიერ მიღწეული ეკონომიკური შედეგები საკმაოდ მნიშვნელოვანია).

საჭიროდ მიგვაჩნია იაპონიის, კორეის რესპუბლიკისა და ჩინეთის ტნკ-ების ჩამოყალიბებისა და განვითარების ისტორიის, ასევე მათი ქვეყნების მთავრობებსა და უცხოურ კორპორაციებს შორის არსებული ურთიერთობების გაანალიზება.

საკვანძო სიტყვები: კორპორაცია, ტრანსნაციონალური კომპანიები, აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი, საქართველოს ეკონომიკური სტრუქტურები, წითელი ტრანსნაციონალური კორპორაციები, სამხრეთ კორეა, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, იაპონია, აზიური ქვეყნების ეკონომიკური სტრუქტურა.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში ასეთი რეიტინგები ზუსტად არ ასახავს საქართველოს ტნკ-ების ეკონომიკურ წონას. მთავარი ფაქტორი, რომელიც ხელს უშლის საქართველოს კომპანიების ჩართვას ასეთი რეიტინგებში, გამჭვირვალობის ნაკლებობაა მათ საქმიანობაში. კომპანიები არ არიან საკმარისად გახსნილები.

სახელმწიფო ან კერძო საფინანსო-ინდუსტრიულ ჯგუფებს წარმოადგენენ შეზღუდული რაოდენობის საწარმოო ოლიგოპოლიები. მაგრამ არსებობს თავისებურებებიც. საბჭოთა კავშირის დაშლა უარყოფით გავლენას ახდენდა არსებულ სამრეწველო ურთიერთობებზე. აქედან გამომდინარე, ახლად წარმოქმნილი ქართული ტნკ-ების განვითარების თანამედროვე ეტაპის ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა ტექნოლოგიური ინტეგრირებული მრეწველობისა და საწარმოების ხელახლა შექმნა ახალი სახელმწიფო საზღვრების სხვადასხვა მხარეს. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ამ პრობლემის საუკეთესო გადაჭრა შესაძლებელია ტრანსნაციონალური კორპორაციების ჩამოყალიბების და ბუნებრივია ადრე შექმნილი ერთიანი ეკონომიკური სივრცის აღდგენის გზით. საზღვარგარეთ არსებული სტაბილური პოზიციები უზრუნველყოფილია

ძლიერი სამრეწველო ბაზის არსებობით ქვეყნის შიგნით სახელმწიფო მხარდაჭერით ან ძლიერი პოზიციით შიდა ბაზრებზე. ზუსტად ყოფილი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე განადგურებულ სამრეწველო ურთიერთობებშია ჩადებული ქართული ტნკ-ების განვითარების გარკვეული პოტენციალი.

ყოველივე ეს საშუალებას აძლევს ქართული კომპანიების დიდ ნაწილს დაიწყოთ ინტერნაციონალიზაცია კომფორტულ პირობებში და გახდნენ გლობალური მოთამაშეები, რომლებსაც უკვე აქვთ საზღვარგარეთ საქმიანობის გარკვეული გამოცდილება. სამწუხაროდ, საქართველოში არ არსებობს საერთო სამთავრობო პროგრამა კონკურენტუნარიანის ტნკ-ები შესაქმნელად, ასევე არ არსებობს ასეთი კომპანიების მხარდამჭერი პროგრამები ოპერაციული საქმიანობის განხორციელებისას საზღვარგარეთ. „შეთანხმებას სამრეწველო, კომერციული, საკრედიტო-საფინანსო, სადაზღვევო და შერეული ტრანსნაციონალური გაერთიანებების შექმნისა და განვითარების ხელშეწყობაზე“, დებულებები, რომლებიც ეხება შემდეგ ასპექტებს:

- ტრანსნაციონალური გაერთიანებების საქმიანობა არ შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს ეროვნულ ანტიმონოპოლურ კანონებს;

- სახელმწიფო ორგანოები შეიძლება გამოვიდნენ, როგორც დამფუძნებლები და თანადამფუძნებლები;

- ამ გაერთიანებებისთვის ნებადართულია კვოტებისა და ლიცენზიების მინიჭების შესაძლებლობა, მათ შორის სამთავრობოთაშორისო ვალდებულებების შესრულებისთვის, სახელმწიფო საჭიროებებისთვის საჭირო საქონლის ექსპორტისათვის მესამე ქვეყნების ბაზრებზე;

- ასახულია ტრანსნაციონალური გაერთიანებების საკუთრების სხვადასხვა ფორმის საწარმოების ფარგლებში თანამშრომლობის შესაძლებლობა;

- ტრანსნაციონალურ ასოციაციებს აქვთ აქციებისა და სხვა ფასიანი ქაღალდების გამოშვების უფლება, ასევე ერთობლივ საინვესტიციო პროექტებში მონაწილეობის უფლება.

“შეთანხმება” განსაზღვრავს გაერთიანებების შექმნის სამართლებრივ ფორმებს და იმ დარგებს, რომლებშიც შესაძლებელი გახდება ისეთი საწარმოების შექმნა ისეთი საქმიანობის სფეროებში, რომლებიც არ არის აკრძალული ეროვნული კანონმდებლობით, მათ შორის:

- ერთობლივი საფინანსო-სამრეწველო ჯგუფები;

- საერთაშორისო სამრეწველო გაერთიანებები;

- კორპორაციები;
- პოლდინგური კომპანიები;
- ასოციაციები და კავშირები;
- ერთობლივი საწარმოები;
- სავაჭრო-საშუამავლო ორგანიზაციები, როგორებიცაა სავაჭრო სახლები, სააგენტოები და საერთაშორისო ბირჟები;

- ერთობლივი კომერციული ბანკები და მათი გაერთიანებები;

- საფინანსო და სადაზღვევო კომპანიები. გარდა ამისა, აღნიშნული გაერთიანებები ერთდროულად შეიძლება ახორციელებდნენ რამდენიმე სახის საქმიანობას. ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა ტრანსნაციონალური ბიზნეს გაერთიანებებისათვის “შეთანხმების” მიერ დადგენილი შემდეგი სამართლებრივი ნორმები:

- ტრანსნაციონალური გაერთიანებები იურიდიული პირები არიან იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობით, რომელშიც ისინი არიან რეგისტრირებული;

- ფილიალების (განყოფილებების) და ტრანსნაციონალური გაერთიანებების წარმომადგენლობების სტატუსი განისაზღვრება არსებული დოკუმენტაციით, ფილიალების (განყოფილებების) ადგილმდებარეობით და წარმომადგენლობების ადგილმდებარეობით კანონმდებლობის შესაბამისად;

- დამფუძნებლების მიერ ფინანსური, მატერიალური რესურსებისა და საკუთრების შეფასების პროცედურა ტრანსნაციონალურ კორპორაციებში ხორციელდება მათ შორის არსებული შეთანხმების საფუძველზე;

- ტრანსნაციონალური გაერთიანებების სააქციო ფონდი ყალიბდება დამფუძნებლებთან შეთანხმებით მათი ფინანსური, მატერიალური რესურსებისა და ქონების გაერთიანების გზით;

- მოგების განაწილების პირობები და ტრანსნაციონალური გაერთიანებების დანაკარგების ანაზღაურება განისაზღვრება მათი დამფუძნებელი დოკუმენტებით;

- ტრანსნაციონალურ გაერთიანებებში შემავალი საწარმოების ურთიერთობები განისაზღვრება მათი ადგილმდებარეობის შესაბამისი სახელმწიფოს კანონმდებლობით;

- ტრანსნაციონალური გაერთიანებების საინვესტიციო საქმიანობა, მათ შორის, მესამე ქვეყნებიდან კაპიტალის მოზიდვასთან დაკავშირებული საქმიანობა ხორციელდება იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობის შესაბამისად, სადაც განხორციელდება შესაბამისი ინვესტიციები და მხარეებს შორის საინვესტიციო საქმიანობის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ და ინ-

ვესტიციების ორმხრივი დაცვის შესახებ შეთანხმების საფუძველზე.

საწარმოების ჯვარედინი გაერთიანების განვითარებასთან. საქართველოს ტრანსნაციონალური სტრუქტურების შექმნის პროცესის დაჩქარება მოიცავს საქართველოს მიერ ინიცირებული ეკონომიკური კანონმდებლობის შესაბამისი ასპექტების გაერთიანებას, საბაჟო ბარიერების გადალახვასა და მონაწილეთა ქონებასთან დაკავშირებული საკითხების გადაჭრის, მოგვარებისა და გადახდის ურთიერთობების, ფასების და საგადასახადო სისტემების განსხვავებას (კერძოდ, კოოპერირებულ პროდუქტებზე). ზემოთ აღწერილი ყველა პრობლემა წარმატებით მოგვარდა აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნების მიერ. ინტეგრაციის პირველ ეტაპზე გაფორმდა თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შესახებ შეთანხმებები, უნიფიცირებულია საბაჟო და სხვა ტარიფები. მოგვიანებით, ყველა ძალისხმევა მიზნად ისახავდა სრულ ეკონომიკურ და ინდუსტრიულ ინტეგრაციას. ამან საშუალება მისცა, მაგალითად, აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნებს, განვითარებულიყვნენ შიდა მოთხოვნისა და ინვესტიციების შიდა რეგიონული წყაროების ხარჯზე. ეროვნული ტნკ-ების შექმნითა და მათთვის დახმარების გაწევის გზით, საქართველო შეძლეს დაიკავოს წონადი პოზიცია რეგიონში. ჯერჯერობით მთავრობის ნაბიჯები ამ მიმართულებით არ არის საკმარისად ეფექტური. ბაზრის გარკვეული სფეროების მონოპოლიზაციის გამო, ქვეყნის მასშტაბით მსხვილი კორპორაციებს შორის საკმარისი კონკურენცია არ არის, რაც, თავის მხრივ, ახდენს გავლენას მცირე და საშუალო ზომის საწარმოების განვითარებაზე. ეროვნული ტნკ-ების ჩამოყალიბებისა და მხარდაჭერის სტრატეგია არ არსებობს. არ არის განვითარებული პროგრამა უცხოური ინვესტიციების სტიმულირებისთვის. ეკონომიკური “მონიტორის” კონტროლის მექანიზმი არ შეიქმნა. ჩვენი მსხვილი კორპორაციების განვითარება მსოფლიო ლიდერების დონეზე პრაქტიკულად შეუძლებელია შესაბამისი პროგრამის გარეშე. სახელმწიფო მხარდაჭერა უნდა იყოს უზრუნველყოფილი მათი საქმიანობის ტრანსნაციონალიზაციის ყველა ეტაპზე, როგორც გაკეთდა აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნებში. აუცილებელია სამართლებრივი, პოლიტიკური და საკონსულტაციო დახმარების ეკონომიკური წახალისების (საგადასახადო არდადეგების, საბაჟო ტარიფებისა და სხვა) მექანიზმების შემუშავება. იგი ასევე მოითხოვს ერთიანი სახელმწიფო საწარმოო პოლიტიკას, რომელიც მოიცავს პროდუქციის განვითარების რეკომენდირებულ მი-

მართულებებს (მაგალითად, მზა საქონლის წარმოება). აზიის ქვეყნებში არსებული გამოცდილებადან გამომდინარეობს, რომ მხოლოდ მსხვილი კომპანიებისა და სამთავრობო უწყებების სტიმულირებით ტრანსნაციონალიზაციას შეუძლია საქართველოს ეკონომიკის რეგიონის ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთ ცენტრად გარდაქმნა.

საქართველოს ტნკ-ის პოზიციის გაძლიერება შესაძლებელია ჩვენი ქვეყნის ბუნებრივი კონკურენტუნარიანი უპირატესობების გამოყენების გზით. ბუნებრივი არასამთავრობო განახლებადი რესურსის გარდა, რომლის ექსკლუზიური გამოყენება სტრატეგიულად არასწორია, დღეს საქართველოში კვლავ ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური მოცემულობაა - უნიკალური გეოგრაფიული მდებარეობა.

საქართველო - ინტეგრაციული კვანძია, რომელიც აერთიანებს ევროპასა და აზიას. მას შეუძლია მნიშვნელოვანი ადგილის დაკავება აზია-წყნარი ოკეანის ძირითად საინტეგრაციო სტრუქტურებში - „აზიას-წყნარი ოკეანის ეკონომიკურ თანამშრომლობაში“, „სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნების ასოციაციაში“ და ა.შ. საქართველოს საქმიანობა აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში უნდა მოიცავდეს პროექტებში უსაფრთხოებას, სოციალურ-ეკონომიკურ სტაბილურობას, ერთი საინფორმაციო სივრცის განვითარებას და მსხვილი ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელებას.

დღეს ერთ-ერთი ცენტრალური საკითხია ენერგოსექტორში თანამშრომლობის განვითარება, კერძოდ, რეგიონის ქვეყნებში ენერგომომარაგების ახალი ექსპორტის მიმართულებით (ჰიდროელექტროენერგეტიკის და სასმელი წყლის მხრივ) სადაც საქართველოს შეუძლია წამყვანი პოზიციების დაკავება.

ამ მიმართულებით თანამშრომლობა უზრუნველყოფს ყველა ქვეყნის ინტერესს და უზარმაზარ შესაძლებლობებს. საქართველო ყოველთვის ითვლებოდა წყლის უზარმაზარი პოტენციალის მქონე ქვეყანად, ხოლო აზია არის პროდუქციის უდიდესი და ყველაზე სწრაფად მზარდი ბაზარი. სხვადასხვა სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობა უნდა განხორციელდეს სამრეწველო თანამშრომლობის განვითარების სახით, რაც საშუალებას მისცემს საქართველოს ინდუსტრიის სექტორს ინტენსიურ განვითარებას და საქართველოში მოქმედი ტრანსნაციონალური კორპორაციების საინვესტიციო როლის ზრდას.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც ეხება საქართველოს ეკონომიკის განვი-

თარებას, არის ჩვენი ქვეყნის უცხოური ტრანსნაციონალური კორპორაციების ფილიალში ყოფნა. როგორც მსოფლიოს სხვა განვითარებად ქვეყნებში და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში, ძირითადი მიმზიდველი მხარეები შრომისა და ბუნებრივი რესურსების დაბალი ღირებულებაა: დიდი მინერალური რეზერვები, მრავალფეროვანი ბიოლოგიური და მდიდარი რეკრეაციული რესურსები. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველოში მოვიდნენ თანამედროვე წარმოებისა და მართვის ტექნოლოგიების მქონე დასავლეთის კორპორაციები. ყველა მათი კოლოსალური ფინანსური და ტექნიკური ძალაუფლება, პირველ რიგში, მიზნად ისახავს ბუნებრივი და ადამიანური რესურსების საკუთარ ინტერესებში გამოყენებას. საქართველოს ტერიტორიაზე არ არსებობს ძლიერი დამოუკიდებელი პროფკავშირები, არ არსებობს შეკრული “მწვანე” მოძრაობა და ძლიერი სამომხმარებლო დაცვის მოძრაობა. მოქალაქეთა ხელმისაწვდომობა მართლმსაჯულებისადმი და სოციალურად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღება უნდა იყოს უფრო ხელმისაწვდომი. ეს იმას ნიშნავს, რომ უცხოურ ტნკ-ებს შეუძლიათ ადამიანის ძირითადი უფლებების იგნორირება, რომელთა დაცვაც დასავლეთის ქვეყნებში ძლიერაა განვითარებული. რაც უფრო ნაკლებად შეიძლება სხვისი უფლებების გათვალისწინება, მით უფრო დიდია მაღალი შემოსავლის მიღების შანსი. მიუხედავად საკუთარი მუშაობის დეკლარირებული ჰუმანური პრინციპებისა, უცხოური კომპანიები სიამოვნებით სარგებლობენ შექმნილი სიტუაციით:

აღსანიშნავია, რომ მთავრობას არ გააჩნია სრული ინფორმაცია, საკმარისი გადაწყვეტილებების მისაღებად ტნკ-ების საქმიანობაზე. მაგალითად, საქართველოში, გარემოს დაბინძურების მონიტორინგის სისტემა უკიდურესად მძიმე პირობებში მუშაობს არასაკმარისი საბიუჯეტო დაფინანსების ან მისი სრული არარსებობის გამო, ზოგჯერ ასეთი საქმიანობა ხორციელდება ადგილობრივი მსხვილი საწარმოების - ბუნების მომხმარებლების ხარჯზე. საზოგადოება მუდმივად განიცდის ტნკ-ების საქმიანობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის დეფიციტს, რაც საგრძნობლად ართულებს ამ უკანასკნელის მიმართ სწორი ქცევის არჩევას. ეს ხდება მიუხედავად იმისა, რომ კომპანიები აღიარებენ მათი საქმიანობის შესახებ ღია ინფორმაციის მიწოდების მნიშვნელობას. ხშირად, ტნკ-ები შეგნებულად იყენებენ გაურკვევლობას მათ საქმიანობაში, რადგან ეს მათ საზოგადოებრივი

და იმ ქვეყნების მთავრობების აზრით მანიპულირების საშუალებას აძლევს, სადაც ისინი მუშაობენ. ამავე დროს, მთავრობა იძულებულია მოიზიდოს ინვესტორები, შექმნას ხელსაყრელი სამართლებრივი პირობები ტნკ-ების საქმიანობისთვის, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ხშირად ადამიანის უფლებების დარღვევას წარმოადგენს. საქართველოში ტნკ-ები ცდილობენ შექმნან იმ საკუთარ თავზე კომპანიების იმიჯი, რომლებიც პატივს სცემენ კანონს. ნათქვამია, რომ კომპანიები „ფუნქციონირებენ იმ ქვეყნების კანონების შესაბამისად, სადაც ისინი მუშაობენ“. თუმცა, აშკარაა, რომ ქვეყნებმა, რომლებმაც ადრე ვერ მოახერხეს თავიანთი სამუშაოების ეფექტიანად რეგულირება და კიდევ უფრო მეტიც, ერთბაშად არ შეუძლიათ შეუსაბამონ ეროვნული კანონმდებლობა მსოფლიო სტანდარტებს შესაბამისად, კომპანიების განცხადებები, რომ ისინი მასპინძელი ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად მოქმედებენ, რომელიც არ ნიშნავს რომ ტნკ-ების კარგი განზრახვა აქვთ.

მაგრამ ყველაზე საშიში ისაა, როდესაც ტნკ-ები იწყებენ სამოქალაქო ორგანიზაციების დაფინანსებას, რომლებიც რეალურად წარმოადგენენ ლობისტურ ჯგუფებს და აქტიურად ახდენენ გავლენას საზოგადოებრივ აზრზე. ხშირად, ისეთი საზოგადოებრივი ჯგუფები, როგორიცაა საზოგადოებრივი გაერთიანებები, იწყებენ მთავრობასთან კონსულტაციას საკანონმდებლო საკითხებზე და ამას იმით ხსენიან, რომ მათ აქვთ მოწინავე ქვეყნების გამოცდილება და ამაღროუღად აქტიურად ახდენენ კანონშემოქმედების პროცესს.

საქართველოს არასამთავრობო ორგანიზაციების ტნკ-ებთან ურთიერთქმედების კონკრეტული პრინციპების არქონის პირობებში, შეიძლება დღეს დავინახოთ მათ შორის სხვადასხვა ტიპის ურთიერთობები, თანამშრომლობიდან კონფრონტაციამდე. უნდა აღინიშნოს ტნკ-ის საქმიანობის მეორე მხარეც. უცხოური კომპანიები ხელს უწყობენ ახალი ტექნოლოგიების გადაცემას. ისინი მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საკადრო მომზადებასა და მოსახლეობის კეთილდღეობის გაუმჯობესებაში და ა.შ. ტნკ-ებში მუშაობის ხარჯზე ადგილობრივი მოსახლეობის ინფორმაციული განათლების ზოგადი დონე იზრდება. როგორც წესი, ტნკ-ების ფილიალებში მუშაობა უფრო მაღალანაზღაურებადია და აქედან გამომდინარე უფრო პრესტიჟულია, რაც ზრდის ამ კომპანიის პოტენციური კანდიდატების ინტერესს, რაც მასპინძელ ქვეყნებში ეკონომიკის ამ სექტორის

შემდგომ განვითარებას უწყობს ხელს. ტნკ-ების საქმიანობა მოიცავს უნივერსალურ პროდუქტებსა და მომსახურებას, რომელიც საშუალებას აძლევს პერიფერიულ ქვეყნებს განვითარდნენ განვითარებული ქვეყნების დონემდე. ტნკ-ები ქმნიან მოდას მუშაობაში ინფორმაციული პროდუქტებისა და მომსახურების გამოყენებაზე, რითაც ხელს უწყობენ ამ დარგების განვითარებას. ტნკ-ების საქმიანობა იწვევს საინფორმაციო ტექნოლოგიების სფეროში ახალი პროდუქტებისა და მომსახურების გაჩენას, რომლებსაც ითხოვენ ტნკ-ები და შესაბამისად ამ ინდუსტრიების განვითარებას მასპინძელ ქვეყნებში.

ტნკ-ების გავლენა მასპინძელი ქვეყნის ეკონომიკასა და კულტურაზე მრავალმხრივია. დადებითი გავლენის თითოეული მოწმობას ყოველთვის შეიძლება დაუპირისპირდეს უარყოფითი გავლენის მქონე მოწმობა. წარმოების ტრანსნაციონალიზაცია, კომპანიების კონსოლიდაცია, საერთაშორისო წარმოების გიგანტების შექმნა, ბუნებრივი ეკონომიკური პროცესია, რომელიც ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში იყო ინიცირებული, მომავალშიც გაგრძელდება. მხოლოდ ყველაზე ფანტასტიკურმა გარემოებამ შეიძლება შეაჩეროს ეს პროცესი. შესაბამისად, აუცილებელია ამ პროცესის კონტროლი და მართვა. დღეისათვის, უამრავი მასალა დაგროვდა, რის საფუძველზეც შესაძლებელია სახელმწიფოსა და ტნკებს შორის ურთიერთქმედების მოდელების შექმნა. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ტნკ-ების გავლენა მასპინძელი სახელმწიფოს ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ სფეროებზე ძალიან დიდია. სახელმწიფოს მხრიდან სათანადო კონტროლის არარსებობა, უცხოურ კომპანიებთან (მაგალითად, ტნკ-ებთან დადებითი თვისებების გამოყენების საკუთარი მოქმედებების გარეშე) თანამშრომლობის კარგად გააზრებული სტრატეგიის არარსებობის შემთხვევაში, მასპინძელი ქვეყნისთვის შედეგები თითქმის ყოველთვის სავალალოა. ქვეყანა ფაქტობრივად გადაიქცევა კოლონიად, საიდანაც გაედინება სასარგებლო რესურსები - ადამიანისეული ან ბუნებრივი. და პირიქით, როდესაც მთავრობა ყურადღებას უთმობს უცხოელ ინვესტორებთან ურთიერთობას, როდესაც მთავრობა ისწრაფვის საკუთარი ქვეყნისთვის სარგებლის მოსაპოვებლად - ის ყოველთვის ახერხებს ურთიერთთანამშრომლობის გზების მოძიებას ტნკ-ებთან. ამავდროულად, მასპინძელი ქვეყანა იღებს როგორც ახალ ტექნოლოგიებს, ასევე საგადასახადო შემოსავლებს და აკონტროლებს ტნკ-ების გავლენას ქვეყნის ეკოლოგიასა და კულ-

ტურაზე. საქართველოს ეკონომიკა უკვე შედის მსოფლიო ეკონომიკური ურთიერთობების სისტემაში და იწყებს საკუთარ თავზე საერთაშორისო კაპიტალის გავლენის მიღებას. ჩვენი ქვეყნის ახალგაზრდა ეკონომიკის წინაშე დგება უცხოელ ინვესტორებთან ურთიერთქმედების საკითხი და საქართველოსათვის ტნკ-ების უპირატესობების გამოყენების სტრატეგიის მშენებლობის არარსებობის გათვალისწინებით, ეს საკითხი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. შექმნილ სიტუაციაში, ჩვენი აზრით, საჭიროა ტნკ-ებსა და აზიის ქვეყნებს შორის ურთიერთობის განვითარების ისტორიის გაანალიზება გამოცდილებისა მისაღებად და სტრატეგიის შემუშავებისათვის. პირველ რიგში, ტექნოლოგიური განვითარების თვალსაზრისით, აზიური ქვეყნები არ არიან ბევრად წინ, და ზოგიერთ შემთხვევაში ისინი არ შეესაბამებიან საქართველოს ტექნოლოგიურ დონეს. ასევე, ზოგიერთი აზიის ქვეყნების ეკონომიკის სტრუქტურაში (განსაკუთრებით სამხრეთ კორეის, მინიმუმ ინდუსტრიალიზაციის პირველ ეტაპზე) ბევრი რამ არის საქართველოს ეკონომიკის სტრუქტურის მსგავსი. გარდა ამისა, სოციალური სიტუაციაც მსგავსია. უნდა აღინიშნოს ასევე ის, რომ მათი მიღწეული შედეგები საკმაოდ მნიშვნელოვანია. მაგალითად, სამხრეთ კორეის, მალაიზიის, ინდონეზიის და ჩინეთის სოციალურ და ეკონომიკურ გარემოზე იაპონური კაპიტალის გავლენა ძალიან დიდი იყო. ძნელია დასახედდეს მინიმუმ ერთი ინდუსტრიული გიგანტი ამ ქვეყნებიდან, რომლებსაც იაპონიის ბიზნესთან ურთიერთობა არ ექნებათ. ამ ქვეყნების მთავრობებმა შეძლეს პარმონიის მიღწევა იაპონურ ტნკ-ებთან ურთიერთობაში. საკუთარი ინდუსტრიალიზაციის საწყის ეტაპზე ეს ქვეყნები იაპონიის კაპიტალსა და იაპონურ ტექნოლოგიებს იყენებდნენ.

პრაქტიკულად ყველა ქვეყანაში იურიდიულად დაკანონდა უცხოურ კაპიტალთან ურთიერთქმედების ნორმები, პარიტეტულ საფუძველზე ერთობლივი საწარმოების შექმნა, კერძოდ, ჩვენი რესურსები - თქვენი ფული და ტექნოლოგია, ან ჩვენი ბაზარი - თქვენი ფული და ტექნოლოგია. ჩვენი აზრით, განსაკუთრებით წარმატებულია ჩინური მოდელი. საწარმოს აქციების საკონტროლო პაკეტი ჩინეთის კაპიტალს ეკუთვნის. ეს იმას ნიშნავს, რომ გარკვეული პერიოდის შემდეგ (ურთიერთქმედების კონცესიული ტიპის შემთხვევაში), ორივე - უძრავი და ინტელექტუალური საკუთრება იქნება ჩინეთის სახელმწიფოს მფლობელობაში. ერთობლივი საწარმოს შემთხვევაში, რადგან ჩინურ კანონმდებლობაში ჩადებულია კანონი ჩინეთის

საკუთრების უპირატესი წილის შესახებ, გადაწყვეტილებების მიღების და ახალი ტექნოლოგიების მიღების უფლება ჩინეთის ბიზნესმენების ხელში რჩება. შედეგად, ურთიერთქმედების ორივე მოდელი ჩინურ საზოგადოებაზეა მორგებული. რასაკვირველია, შეუძლებელია ყველა ტიპის მიმართ იყოს ერთნაირი დამოკიდებულება. როგორც ისტორიული გამოცდილება გვიჩვენებს, კორპორაციული საქმიანობის ხასიათი ძალიან მრავალფეროვანია და მისი პროფილი უჩვეულოდ ფართოა: მოწინავე ტექნოლოგიების განვითარებისა და დანერგვიდან სახელმწიფო გადატრიალებების ორგანიზებამდე.

ზოგიერთი აზრის ქვეყნების ეკონომიკის სტრუქტურა, განსაკუთრებით სამხრეთ კორეა ინდუსტრიალიზაციის პირველ ეტაპზე ბევრ რამეშია საქართველოს ეკონომიკის სტრუქტურის მსგავსი; ამ ქვეყნების მიერ მიღწეული ეკონომიკური შედეგები საკმაოდ მნიშვნელოვანია. აქედან გამომდინარე, საჭიროა ყურადღების გამახვილება თითოეული ტრანსნაციონალური კორპორაციის მიმართ.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბარათაშვილი ე., ინოვაციური მენეჯმენტის რეგიონული ასპექტები, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, 2012, №1.
2. ნლაზავიაშვილი კორპორაციული მენეჯმენტი თბილისი 2013.
3. ააბრალავა ეკონომიკის გლობალური ინოვაციური პრობლემები თბილისი 2012 წ.

4. <http://www.mof.go.jp> - Министерство финансов Японии.
5. <http://www.moflec.gov.cn> - Министерство коммерции КНР.
6. <http://www.jetro.jp> - Японская организация содействия развитию внешней торговли.

PECULIARITIES OF THE CREATION AND DEVELOPMENT OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN GEORGIA

LASHA-GIORGI DATASHVILI

Doctore of GTU

E-mail: lashagiorgi.datashvili@gmail.com

Summary

In 1980-1990 years Georgia was considered as one of the economical centers of soviet countries and had fully integrated factories, Which were same as modern transnational corporations in fields of management and structure. In beginning of 90's foreign investment accumulated reached 0.07 milliard dollars. Big transnational corporations of Soviet union was located in Mongolia and Vietnam which were known as "Red transnational corporations". Joint industrial enterprises existed in Poland, Belgium and Hungary. Soviet Union has created more than 100 trade, transport, banking and insurance subsidiaries companies. Despite of the fact that lots of companies could exist only in monopoly trading market.